

Sygn. akt I CSK 227/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 stycznia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Zawada

Protokolant Beata Rogalska

w sprawie z powództwa wzajemnego Przedsiębiorstwa E.(...) S.A. z siedzibą w P.
przeciwko pozwanym wzajemnym P.(...) S.A. z siedzibą w W. i Przedsiębiorstwu B.(...)
S.A. z siedzibą w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 15 stycznia 2010 r.,

skargi kasacyjnej powoda wzajemnego

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 26 sierpnia 2008 r., sygn. akt I ACa (...),

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od pozwanego-powoda wzajemnego [E.(...)
S.A.] na rzecz pozwanych wzajemnych [P.(...) S.A. i B.(...) S.A.] kwotę 3600 zł
(słownie: trzy tysiące sześćset złotych) tytułem kosztów postępowania
kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd pierwszej instancji oddalił m. in. powództwo wzajemne Przedsiębiorstwa E.(...) S.A. o zasądzenie kwoty 105.795.293,14 zł dochodzonej tytułem rozliczenia robót wykonanych w ramach umowy o roboty budowlane oraz o zasądzenie kwoty

23.648.272,49 zł dochodzonej tytułem kaucji gwarancyjnej podlegającej zwrotowi podwykonawcom powoda głównego – P.(...) S.A.

Apelację powoda wzajemnego E.(...) S.A., zaskarżającą wyrok Sądu I instancji w powyższej części, Sąd Apelacyjny uwzględnił w części poprzez uchylenie rozstrzygnięcia oddalającego powództwo wzajemne o zapłatę kwoty 105.795.293,14 zł i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. Natomiast w pozostałej części oddalił apelację powoda wzajemnego (pkt II. 2) sentencji wyroku Sądu Apelacyjnego), tj. oddalił jego apelację w części zaskarżającej wyrok Sądu Okręgowego w zakresie oddalającym powództwo wzajemne o zapłatę kwoty 23.648.272,49 zł.

Sąd Apelacyjny uznał za bezsporny między stronami stan faktyczny ustalony przez Sąd Okręgowy, koncentrując się na rozstrzygnięciu jakie roszczenia i na jakiej podstawie przysługują skarżącym po rozwiązaniu umowy z dnia 27 sierpnia 2002 r. nr 020047 o Generalną Realizację Inwestycji.

Za trafne uznał Sąd odwoławczy stanowisko Sądu Okręgowego, iż świadczenie wykonawcy wynikające z umowy o roboty budowlane jest podzielne w rozumieniu art. 379 § 2 k.c., co skutkuje stwierdzeniem, że odstąpienie od umowy dotyczy tylko reszty niespełnionego świadczenia, a więc wywołuje skutek *ex nunc*. Nadto uznał, że art. 494 k.c. zawiera normę dyspozytywną, pozwalającą odmiennie określić przez strony umowy zasady rozliczeń po rozwiązaniu umowy, a zawarte w postanowieniach umowy działających z woli stron nawet po jej rozwiązaniu. W konsekwencji Sąd odwoławczy stwierdził, że rozliczenie stron po rozwiązaniu umowy nie powinno nastąpić na podstawie art. 494 k.c., a to z uwagi na odmienną treść § 15 ust. 6 umowy. Nadto Sąd ten ocenił, że Porozumienie stron z dnia 21 grudnia 2005 r. nie skutkowało uchyleniem się przez jedną ze stron od skutków prawnych oświadczenia woli będącego elementem czynności prawnej, lecz stanowiło odwołanie się do § 15 ust. 6 umowy jako podstawy rozliczeń końcowych.

Uzasadniając oddalenie apelacji powoda wzajemnego od rozstrzygnięcia oddalającego jego powództwo o zapłatę kwoty 23.648.272,49 zł Sąd Apelacyjny stwierdził, że roszczenie to dotyczyło przejęcia przez powoda wzajemnego od powodów głównych obowiązku zwrotu kaucji gwarancyjnych na rzecz podwykonawców i dostawców. Powołując się na § 12 ust. 4 umowy z dnia 27 sierpnia 2002 r. Sąd odwoławczy wskazał na wynikający z niego obowiązek Generalnego Realizatora

Inwestycji dokonania przelewu na rzecz Inwestora (tj. powoda wzajemnego) wszelkich uprawnień z rękojmi i gwarancji wraz z kartami gwarancyjnymi. Stwierdził, że przedmiotem przelewu mogą być tylko te uprawnienia z rękojmi, które mają charakter roszczeń, a nadto zakwalifikował kaucję gwarancyjną jako zabezpieczenie roszczeń mogących powstać w związku z zawartą umową, ale nie będące nigdy elementem konstrukcyjnym umowy o roboty budowlane.

W konsekwencji, powołując się na piśmiennictwo, Sąd Apelacyjny stwierdził, że przedmiotem przelewu nie mogą być wierzytelności o charakterze pomocniczym (akcesoryjnym), które pozbawione są samoistnego charakteru. Skoro więc kaucja gwarancyjna jest zobowiązaniem akcesoryjnym w stosunku do wierzytelności wynikających z umów zawieranych przez (...) z wykonawcami czy dostawcami, to nie może ona stanowić samodzielnego przedmiotu przelewu. Dopiero przelew wierzytelności w postaci uprawnień z rękojmi i gwarancji podlegających przelewowi skutkować będzie przejściem z mocy prawa wierzytelności akcesoryjnej w postaci kaucji gwarancyjnej, stwierdził Sąd drugiej instancji. Ponieważ z zebranego materiału dowodowego nie wynika aby umowa przelewu uprawnień z rękojmi i gwarancji została zawarta, przeto brak było podstaw do uwzględnienia powództwa wzajemnego w zakresie żądania zasądzenia kwoty stanowiącej równowartość kaucji gwarancyjnej, uznał Sąd Apelacyjny.

Skarga kasacyjna powoda wzajemnego E.(...) S.A. zaskarża wyrok Sądu Apelacyjnego w zakresie punktu II. 2) sentencji, a więc w części oddalającej apelację od rozstrzygnięcia oddalającego powództwo wzajemne o zapłatę kwoty 23.648.271,49 zł wraz z ustawowymi odsetkami. Zarzuty skargi mieszczą się w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej poprzez wskazanie na błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie:

- art. 379 k.c. w zw. z art. 494 k.c. i art. 647 k.c. wskutek nieprawidłowego uznania, że umowa o roboty budowlane, a w konkretnej sprawie umowa o generalną realizację inwestycji, jest zobowiązaniem podzielnym, podczas gdy wynikające z niej zobowiązanie jest zobowiązaniem niepodzielnym, czego konsekwencją jest m. in. to, że odstąpienie stron od umowy skutkuje jej zniesieniem *ex tunc* i powstaniem obowiązku stron wzajemnego zwrotu świadczeń, stosownie do przepisu art. 494 k.c., a nie na podstawie postanowień umowy;

- art. 647 k.c. w zw. z art. 65 k.c. w następstwie przyjęcia, że zgodną wolą stron umowy było odstąpienie od niej ze skutkami *ex nunc*, co powodowałoby rozliczenie stron umowy zgodnie z treścią jej § 15 ust. 6, w sytuacji gdy odstąpienie od umowy nie było zgodne i nie zawierało zgodnego oświadczenia woli o wyłączeniu skutków odstąpienia uregulowanych w art. 494 k.c.

Strona skarżąca wniosła o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie w tej części sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi II instancji, a ewentualnie wniosła o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i reformatoryjne orzeczenie w tej części co do istoty sprawy, przez uwzględnienie powództwa wzajemnego o zapłatę kwoty 23.648.272,49 zł.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej strona skarżąca eksponuje swoje stanowisko o niepodzielności zobowiązania wynikającego z umowy o roboty budowlane i powstania *ex tunc* skutku odstąpienia od takiej umowy, określonego w art. 494 k.c.

W odpowiedzi powodów głównych na skargę kasacyjną powoda wzajemnego, powodowie główni wnieśli o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie na ich rzecz kosztów postępowania kasacyjnego. W uzasadnieniu tej odpowiedzi powodowie główni akcentują argumenty mające wskazywać na brak związku pomiędzy zarzutami skargi kasacyjnej a rozstrzygnięciem Sądu Apelacyjnego w granicach, w których zostało ono zaskarżone.

Z kolei w piśmie procesowym z dnia 16 listopada 2009 r. strona skarżąca podtrzymała swoje dotychczasowe stanowisko i wniosła jak w skardze kasacyjnej, podkreślając, że odstąpienie od umowy ma moc wsteczną i skutkuje powstaniem obowiązku zwrotu wzajemnych świadczeń, jeśli zostały uprzednio wykonane.

W piśmie procesowym z dnia 1 grudnia 2009 r. powód główny P.(...) S.A. zgłosił wniosek dowodowy o dopuszczenie dowodu ze wskazanego we wniosku dokumentu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na uwzględnienie wobec braku w niej uzasadnionych podstaw, a wymagających oceny w odniesieniu do zaskarżonej części orzeczenia.

Z mocy art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, biorąc z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania ale również tylko w granicach zaskarżenia. Zakres

dopuszczalnej kognicji Sądu Najwyższego, rozpoznającego skargę kasacyjną, wyznacza więc strona skarżąca, która z mocy art. 398⁴ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. powinna zawrzeć w tej skardze wskazanie określające zakres zaskarżenia, m. in. przez określenie zaskarżonej części orzeczenia sądu odwoławczego, a nadto przytoczyć podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Granice tych podstaw wyznaczają zarzuty naruszenia wskazanych przepisów prawa, które to zarzuty muszą być przedmiotem oceny Sądu Najwyższego ale tylko w zakresie wskazanych w skardze kasacyjnej granic zaskarżenia.

Innymi słowy, Sąd Najwyższy władny jest dokonywać oceny tylko tych zarzutów sformułowanych w ramach podstaw kasacyjnych, które skierowane zostały przeciwko motywom odnoszącym się wprost do zaskarżonej części rozstrzygnięcia. Ewentualne badanie zarzutów skargi kasacyjnej skierowanych przeciwko uzasadnieniu tej części orzeczenia, która nie odnosi się do rozstrzygnięcia określonego granicami zaskarżenia stanowiłoby naruszenie przez Sąd Najwyższy normy art. 398¹³ § 1 k.p.c. Granice zaskarżenia oraz granice podstaw uczynił ustawodawca kumulatywnymi przesłankami procesowymi wyznaczającymi dopuszczalny zakres kontroli kasacyjnej Sądu Najwyższego, z jednym wyjątkiem odnoszącym się do nieważności postępowania, przy badaniu której związany jest tylko granicami zaskarżenia.

Wymaga zatem odnieść się do granic zaskarżenia wskazanych w rozpoznawanej skardze kasacyjnej, które strona skarżąca określiła bardzo precyzyjnie w sposób nie nasuwający żadnych wątpliwości. Wskazanie w skardze kasacyjnej, jako zaskarżonej części wyroku Sądu Apelacyjnego punktu II. 2) jego sentencji skarżąca doprecyzowała stwierdzeniem (str. 3 skargi kasacyjnej), że zaskarża tę część orzeczenia, w której Sąd Apelacyjny oddalił jej apelację i tym samym „... utrzymał w mocy...” rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji w zakresie rozstrzygnięcia o oddaleniu powództwa wzajemnego o zapłatę kwoty 23.648.272,49 PLN wraz z ustawowymi odsetkami. Takie określenie granic zaskarżenia zostało następnie dwukrotnie jeszcze jednoznacznie potwierdzone, a to w brzmieniu wniosku skargi kasacyjnej sformułowanego na s. 12-13 skargi kasacyjnej, oraz w początkowym akapicie pkt VI zawierającego uzasadnienie podstaw kasacyjnych.

Nie może być zarazem jakichkolwiek wątpliwości, że juretryczną argumentację poświęconą uzasadnieniu orzeczenia w jego zaskarżonej skargą kasacyjną części Sąd Apelacyjny zawarł w pkt II uzasadnienia wyroku na stronach 20 i 21, w którym – *expressis verbis* – zamieścił uzasadnienie oddalenia jako bezzasadnej apelacji strony

skarżącej w zakresie rozstrzygnięcia o oddaleniu powództwa wzajemnego o zasądzenie kwoty 23.648.272,49 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu wzajemnego do dnia zapłaty.

W tej części uzasadnienia zaskarżonego wyroku Sąd Apelacyjny określił istotę i charakter kaucji gwarancyjnej, uznając ją za instrument służący zabezpieczeniu roszczeń. Stwierdził następnie, że kaucja gwarancyjna jest zobowiązaniem akcesoryjnym, a wierzytelności, którym należy odmówić samoistnego charakteru nie mogą stanowić samodzielnego przedmiotu przelewu, ponieważ prawa zabezpieczające wierzytelność główną przechodzą na nabywcę tylko wraz z tą wierzytelnością. Stanowisko to uzasadnione zostało odwołaniem się do zaprezentowanej w piśmiennictwie wykładni art. 509 § 1 i 2 k.c. W konkluzji Sąd Apelacyjny stwierdził, że brak jest podstaw do przyjęcia, iż doszło do zawarcia umowy przelewu uprawnień z rękojmi i gwarancji, a w konsekwencji powyższego brak jest podstaw do uwzględnienia powództwa wzajemnego w zakresie żądania zasądzenia kwoty stanowiącej równowartość tej kaucji gwarancyjnej.

Wobec powyższego nie mogły odnieść zamierzonego rezultatu zarzuty strony skarżącej, sprowadzające się do błędnej wykładni oraz niewłaściwego zastosowania przepisów wskazanych w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej. Żaden z wymienionych w niej przepisów nie był ani interpretowany przez Sąd Apelacyjny, ani też Sąd ten nie rozstrzygał w przedmiocie oceny dopuszczalności ich subsumpcji, w tej części uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia, która odnosi się do rozstrzygnięcia objętego granicami zaskarżenia. Okoliczność, że w innej części uzasadnienia orzeczenia Sądu Apelacyjnego, a więc odnoszącej się do rozstrzygnięcia pozostającego poza granicami zaskarżenia skarga kasacyjną, Sąd Apelacyjny wypowiedział się w kwestiach związanych z wykładnią i stosowaniem przepisów wymienionych w ramach podstawy skargi, nie może mieć w żadnym razie wpływu na wynik oceny tej skargi kasacyjnej.

Motywacja Sądu Apelacyjnego zawarta w części uzasadnienia wyroku wykraczającej poza granice zaskarżonego rozstrzygnięcia odnosi się więc tylko do tej części rozstrzygnięcia, mocą której uchylono orzeczenie Sądu pierwszej instancji i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania. Sąd odwoławczy zawarł w tej części uzasadnienia wyroku własne oceny prawne i wskazania co do dalszego postępowania, które na tym etapie tej części sporu wiążą z mocy art. 386 § 6 k.p.c. wskazane w tym

przepisie Sądy przy ponownym rozpoznaniu sprawy i nie mogą one być obecnie przedmiotem oceny Sądu Najwyższego, wbrew zamierzeniom strony skarżącej wynikającym z ujęcia podstaw skargi kasacyjnej.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, działając na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 oraz na podstawie § 6 pkt 7 w zw. z § 13 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).